

Ne Gülmen Gülmektir

Ey aşk eri aç gözünü, yer yüzüne eyle nazar.
Gör bu latif çiçekleri, bezenüben geldi geçer.

Bunlar böyle bezenüben, Dost'tan yana uzanuben,
Bir sor Ahi sen bunlara, kancerudur azm-i sefer.

Her bir çiçek bin naz ile, öğer Hakk'ı nazar ile,
Bu kuşlar hoş avaz ile, ol Padişahı zikr eder.

Öğer anın kadirliğın, her bir işe hazırlığın,
İlle ömrü kasırlığın, anıcağız benzi solar.

Rengi döner gündən güne, toprağa dökülür gene,
İbretdürür anlayana, bu ibreti arif duyar.

Ne bilmegün bilmekdürür, ne gülmegün gülmekdürür,
Son menzilin ölmekdürür, duymadınsa aşktan eser.

Ger bu sırrı duyaydın, ya bu gamı yiyeydin,
Yerinde eriyeydin, gideydi senden bu kar-ü bar.

Bildik gelen geçer imiş, bildik konan göçer imiş,
Aşk şarabın içer imiş, bu manadan her kim duyar.

Yunus bu sözleri ko gil, kendüzünden elin yu gil,
Senden ne gele bir de gil, çün Hakk'tan gelir hayr ü şer.

Yunus Emre

...

Büşra Karataş

Taş Kesilmiş Çiçekler

Çiçekler hayatımızın her anında, her alanında bizlerle beraberler. Naif, güzelliği ile bizleri mutlu eden, nerdeyse her evde olmazsa olmazımız çiçekler acımızı hafifletir, sevincimizi ziyadeleştirirler. Çiçekler bu güzellikleri ve taşıdıkları manalar ile sadece evlerimizde kalmamış, başka alanlarda da bize ilham olmuşlardır. Kumaşlarda, ahşap oyma ve süslemelerde, annelerimizin göz nuru dantellerinde, tezhip ve kitap süslemelerinde, halılarda, kilimlerde, mermerlerde, deyimlerde, türkülerde yer edinmişler kendilerine. Türkler, İslamiyet öncesi mimari alanda başka medeniyetler gibi motif olarak insan, hayvan ve çiçek tasviri kullanıyorlardı ancak İslamiyet'in kabulü ile beraber insan ve hayvan tasvirinden uzaklaşıp eserlerinde büyük ölçüde çiçek tasvirlerine yer vermişlerdir. Birçok konuda olduğu gibi bu alanda da medeniyetler arası etkileşimden bahsetmek mümkündür. Her çiçeğin bir manası var demiştik. Bazı manalar aşikâr bazıları ise yalnızca motifi işleyenin kalbinde saklıdır.¹

---

¹ Edirne Selimiye Camii'nde Ana Taç Kapıdan avluya girdüğümüzde bizleri karşılayan Lotus motifli iki sütun.

Mesela Edirne Selimiye Camii'nde ana taç kapıdan avluya girdiğimizde bizleri karşılayan iki sütunun başlıkları diğerlerinden farklı olarak lotus sütun başlığıdır. Lotus çiçeği, nilüfer çiçeğine çok benzese de iki çiçek farklı familyaya aittir. Lotus için kısaca ruhsal temizliği simgelediğini söyleyebiliriz. Özellikle Hinduizm ve Budizm'de insanın kendini bulma süreci ve ruh dünyasını temizleme sürecini simgeler.

Ayasofya'da, hepsi beyaz mermerden yapılmış, değişik tarzlarda sütun başlıkları bulunmaktadır. Her iki katta ana sütun dizisinin yeşil mermer sütun gövdeleri, tepesinde çanak biçimli başlıklar taşımaktadır. Bu başlıklar palmye ve akantus yaprakları ile süslenmiştir. Akantus yapraklarının bizdeki karşılığı ayı pençesidir. Akantus yapraklı başlık türünün ortaya çıkışı ile ilgili şöyle bir öykü rivayet edilir:

“Korint'in kızı evlilik çağında bir hastalığa yakalanarak ölür. Sütanesi, kızın ölümünden sonra, yaşamında ona zevk veren bazı ufak eşyaları toplayarak bir sepete koyar ve mezara taşır; mezarın üzerine koyduğu sepetin içindeki eşyaların daha uzun ömürlü olması için üstüne bir çatı kiremidi yerleştirir. Sepet, rastlantı sonucunda bir akantus kökü üzerinde bulunmaktadır. Bastırılan akantus kökü, bahar gelince ortadan filizlenerek yaprak verir, sepetin kenarlarında gelişen filizler kiremidin ağırlığı altında kıvrılarak uçlarda volütleri oluşturur. O sıralarda Atinalıların sanatsal yapıtlarındaki incelik ve zarafet nedeniyle Callimachus adını verdikleri, mezarın yanından geçerken, kenarlarından körpe yaprakların fişkirdiği sepeti görür. Bundan hoşlanan Korinthliler ondan esinlenerek bazı sütunlar inşa eder; Korent usulü de böylece ortaya çıkmış olur.”²

² Vitruvius,(1998),”Mimarlık Üzerine On Kitap”, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, s.76.

Çiçeklerden bahsedip de Babil'in Asma Bahçelerini anmamak olmaz. Babil Kralı I. Sargon (M.Ö.2334-2279) Akad başkentine, çeşitli ağaç ve çiçekler göndermiştir. Bu bitkilerin arasında gül de geçmektedir. M.Ö.17. yüzyılda Mezopotamya'da gül üretimi yapıldığı bilinmektedir. Özellikle Persler gül yetiştirmiş ve ticaretini yapmışlardır. Fenikeliler büyük kanallarda gül suyu üretmişlerdir. Helenistik dönemde (M.Ö.330-M.Ö.30) Mısır'da gül yetiştiriciliği yapılmıştır. Kozmetik, sağlık gibi alanlarda gülden faydalanmıştır. Hayatının çoğu alanında güle yer veren Mısırlılar mimaride de gül motifleri kullanmışlardır. Güller bizim içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Divan edebiyatında en çok bahsi geçen gül kırmızı güldür. Güller çeşitli vasıflarıyla daha çok sevgilinın sembolü olarak kabul edildiğinden şairlerin ilham kaynağı olmuştur. Yine bahar zamanına "gül mevsimi" denilmesi de güle verilen önemin apaçık bir göstergesidir. Kapılarda tokmağın geçmesi için ortasında bir delik bulunan yuvarlak pul şeklindeki süslü levhaya da "ağızlık gülü" denilmektedir. Gülün bizim için özel olmasının bir sebebi de onun Hz. Peygamber Efendimize (ﷺ) benzetilişidir.

Osmanlı Devleti'nde saraylar, çeşmeler, mezar taşları gibi daha birçok eserde çiçek motifleri kullanılmıştır. Dolmabahçe Sarayı çiçek motifleri ile süslenmiş yapılardan biridir. Dolmabahçe Sarayı'nın duvar ve tavan süslemeleri yaldızlı, kabartmalı birçok çiçek motifi ve çiçek resimleri ile doludur. Saraya girdiğimizde bizi karşılayan ilk yer olan Medhal Salon'da çiçekler kıvrımlı bir şekilde demetler halinde karşımıza çıkarken diğer odalarda farklı şekillerde çiçek motifleri de görmek mümkündür.

Yaptığı her iş büyük bir zarafet, büyük bir anlam barındıran Osmanlı Devleti'nin bu zarafeti mezar taşlarına da yansımıştır. Osmanlı Devleti'nde mezar taşları o mezardaki medfunu tanıtmaya yönelik işlenmiştir. Eğer ki mezar sahibi erkek ise onun mezar taşında bulunan başlıklar, mezar sahibinin meslek ve meşrebine göre yapılmaktadır. Mezar taşı başlıkları kendi içinde en sade şekliyle dörde ayrılır. Bunlar sarıklı, kavuklu, başlıklı ve feslidir. Bir ressamın mezar taşında fırça-palet, bir kemankeşin mezar taşında ok-yay, bir denizcinin mezar taşında çapa, gemi direği veya yelken, bir kâtibin mezar taşında hokka, divit ve kalem görülmekteydi. Erkeklerin mezar taşında çiçek motifine rastlasak da aslında çiçek motifi hanımların mezarlarında daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Mesela Yedikule Mezarlığı'ndaki bir erkeğin mezar taşında kavuğa ters bir şekilde duran çiçek işlenmiştir. Bu motif için birçok yorum bulunmakla beraber genel bir kaniya göre motif yarım kalmış bir mutluluğa işaret etmektedir.

Hanım mezarlarında çiçek dışında bir başka motif daha vardır ki o da hotozdur. Hotoz, vazoz içerisinde güller, çiçekler ile beraber işlenen motiftir. Kimi zaman bu motiflerin altına gerdanlık gibi başka süs eşyası motifi de işlenmiştir. Süleymaniye Camii mezarlığında Selanik eşrafından Mustafa Fevzi Bey'in on yedi yaşında vefat eden kızı Fatıma Müşerref Hanım'a ait olan mezar taşının üzerine kırık bir gonca gül işlenmiştir. Bizim anlayışımıza göre her kadın bir gonca güldür ve her kadının vefatı o gonca gülün kırılmasıdır. (M. 1910).

Kendine has bir kokusu olan ve yaz-kış yeşil kalan servi ağacı motifi de mezar taşlarında yer almıştır. Bu motif geleneğimizde ve toplumsal inanç değerlerimizde insan hayatının doğumdan ölüme kadar var olma çabalarını ve vahdeti yani Allah'ı birlemeyi sembolize eder. Bir de servi içinde servi motifi vardır ki, bu motifte doğumda ölen kadını ve doğurduğu kız çocuğunu temsil etmektedir. Gövdesinin semaya doğru uzanması sebebiyle doğruluğu temsil ettiğine de inanılır. Yine başka bir inanç da servi ağacının iyi şans ve koruma getirmesi ile ilgilidir. Bu inanç bağıyla beraber serviler, eski Türk kültüründe bolluk ve bereketi simgeleyen hayat ağacı olarak da nitelendirilirlerdi. Mezar taşının üzerindeki çiçekler kadın mezarı dışında define işareti anlamı da taşır. Özellikle Ermeni mezarlarında olan bu çiçek işaretinde rivayete göre yapraklarından birisi eksik yapılmış ise, eksik yaprağın istikametinde gömü aranmalı, eksik yaprağın yapıldığı kaya altında veya civarında araştırmaya devam edilmelidir.

Başka bir görüş ise bu çiçeğin kadının ziynetini simgelediği yönündedir. Kadın mezarı yanında ayrı bir odanın ziynet eşyasıyla dolu olduğuna inanılır. Çiçek işaretini bulduktan sonra yön ve mesafe iyi ayarlanırsa muhakkak bir oyuk, çukur bulunacağı rivayet edilmiştir. Eğer çiçek işareti bir mezar değil de çeşmenin ya da kuyunun başında yapılmış ise, bu çeşmelerin yaklaşık olarak yirmi-yirmi beş metre yakınlarında bir kayanın altında, kuyunun kenarında yahut kuyunun içerisinde para olduğuna inanılır.

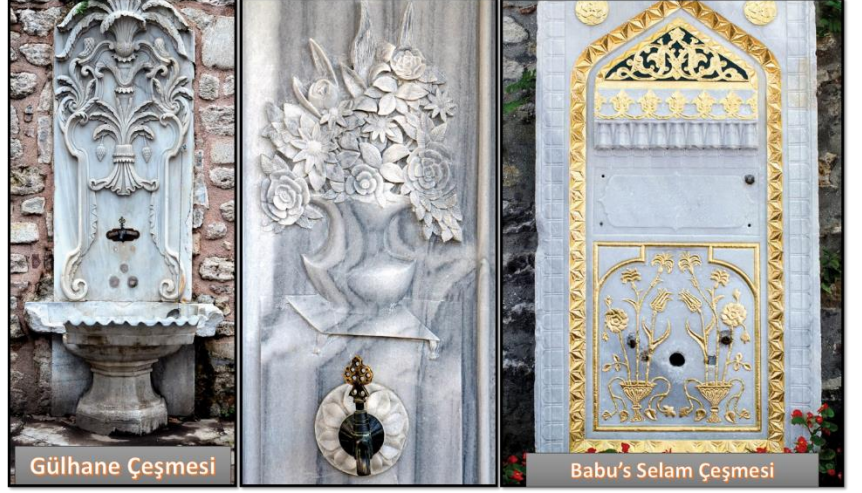

Ünlü Fransız yazar ve seyyah Gerard de Nerval, İstanbul mezarlıkları hakkında şunları söylemiştir; "Boğaz'da son derece güzel ve serin bir yerdeyiz. Buranın bir mezarlık olduğunu söylemeye ihtiyaç yok sanırım. İstanbul'un bütün güzel yerleri, gezilecek ve zevk alınacak sahaları mezarlıklardır. Bakıyorsunuz yüksek ağaçların arasında, şuradan buradan güneş ışınlarının sızıp renklendirdiği sıra sıra beyaz hayaletler var. Bunlar bir insan yüksekliğinde mermerden yapılmış mezar taşlarıdır. Başları sarıklı, üzerleri yazılı mezar taşlarıdır. Sarığın biçimi, ölünün hayattayken işgal ettiği mevkii, sosyal seviyesini veya mezarın yapılış tarihini belli ediyor. Bazı mezar taşlarının başları koparılmış. Başları koparılmış olan mezarların çoğu ise yeniçerilerin mezarlarına ait. Kadınların mezarlarında da sütun taşlar var. Fakat bunlarda, baş yerinde gül veya demet şeklinde bir süs bulunuyor. Kabartma veya oyma şeklinde çiçeklerle süslenmişler."³

Hayatımızda vazgeçilmez bir önem taşıyan su İslam dininde de çok önemlidir. İnsanlara su sağlamanın, sevabı çok olan hayır işlerinden biri olduğu kabul edilmiştir. Hz. Peygamber'e çeşitli zamanlarda sadakanın en faziletlisinin hangisi olduğu sorulduğunda soran kişinin bulunduğu duruma ve o günkü toplumun ihtiyaçlarına göre farklı cevaplar verdiği ve bir defasında da, "Sadakanın en faziletlisi su teminidir"⁴ dediği bilinmektedir. Su İslam dinini kabul etmeden önceki Türklerde de büyük bir önem arz etmekteydi. Herkes suya saygı duyar, birbirine "Su gibi aziz ol" temennisiyle suyun kıymetini hatırlatırdı. Suya verdikleri önem çeşmelerdeki güzel mimari ile de yansıtılmıştır. 1940'lı yıllarda Güzel Sanatlar Fakültesi'nde ders veren Profesör Schütte'nin çeşmeler hakkında bir yazısı vardır. Orada çeşmelerdeki çiçek motiflerine de değinmektedir. "Duvarlar, kitâbe, her çeşit tezyînat, çiçekler ve beyitlerle örtülüdür. Böylelikle bu alelâde taş kap, heybetli bir kisveye bürünmüştür. Bazı çeşmeler bütün bir mahallenin şah damarı mesâbesindedir." Özellikle Lale Devri'nde Batı'dan da esinlenerek harmanlanan bir üslupla çeşmelere çiçek motifleri işlenmiştir. Ve motiflerde çiçekler daha çok bir buket halinde vazoda işlenmiştir. Vazodaki çiçek buketi ise çoğunlukla lale ve gülden oluşmaktadır.

³ Kılınç Tekin, *Osmanlıdan Torunlarına Yol Rehberi*, Akis Kitap, 2014, s.138

⁴ Ebu Dâvûd, "Zekât", 41; İbn Mâce, "Edeb", 8

Velhasıl çiçekler hayatımızın her alanında güzelliklerle geliyorlar karşımıza. Taşlara da işlenseler öyle canlılar ki... Bakıldığında ruhsuz görünen mermerlere çiçeklerle işlenen bir sihirli dokunuş sonsuz canlılık katıyor.

Taştan mı senin san'atın, altından mı?
Yokmuş ustan, hocan, bu, bir noksan mı?
Mermerde çiçekler açtıran sihrinle,
Ey Kayserilim, Sinan mısın, nisan mı?

-Arif Nihat Asya

...